

ХРОНІКА

А.Г.Кудінова (Київ),
Ю.М.Кудінов (Київ), О.О.Дячок (Дніпропетровськ)

VII МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ «ІСТОРІЯ ТОРГІВЛІ, ПОДАТКІВ ТА МИТА»

Захід відбувся 24–25 жовтня 2013 р. у Дніпропетровську. Організаторами конференції виступили Міністерство освіти і науки України, Академія митної служби України (АМСУ), Інститут історії України НАНУ та Регіональний навчальний центр Європейського регіону Всесвітньої митної організації (РНЦ ЄР ВМитО). Слід зазначити, що співробітництво Академії митної служби та академічного Інституту історії України у проведенні зустрічей науковців, котрі досліджують відповідну тематику, було започатковане ще 2011 р. і на сьогодні стало вже традиційним. У ролі модераторів пленарного та секційних засідань виступили представники АМСУ, зокрема В.Ченцов, К.Колесников та О.Дячок.

Із вітальним словом до учасників конференції звернувся виконавач обов'язків ректора Академії митної служби України *Віктор Ченцов*. Його доповідь представляла собою звіт про наукову діяльність вищого навчального закладу. Ішлося про спільну роботу АМСУ та РНЦ ЄР ВМитО у сфері підготовки дипломованих спеціалістів-митників, вивчення ними обов'язкової навчальної дисципліни «Історія митної справи». У своєму виступі доповідач презентував підручники «Історія митної справи в Україні», «Історія митної діяльності України в європейському контексті», авторами яких є представники викладацького складу АМСУ, а також три випуски фахового видання «Історія торгівлі, податків та мита» (№1 і №2 за 2012 р., №1 за 2013 р.), в якому публікуються результати спеціалізованих дисертаційних досліджень і матеріали конференцій. Було зауважено про захист О.Поліщуком кандидатської дисертації на тему «Боротьба органів митної справи у СРСР із контрабандою», докторських дисертацій і видання монографій О.Морозовим («Митна система українських губерній Російської імперії») та К.Колесниковим («Митні відносини в Північному Причорномор'ї римської доби: проблеми інтерпретації»).

Експерт із митного контролю й аудиту відділу інституційного розвитку місії Європейського Союзу з прикордонної допомоги Молдові й Україні (EUBAM) *Андрій Віденов* виголосив доповідь «Міжнародна торгівля і митний контроль: учора, сьогодні, завтра», а угорський дослідник *Криштоф Бакай Петер* у виступі «Історія митно-фінансової служби Угорщини» висвітлив сторінки історії митної служби цієї країни.

Канд. іст. наук, доцент, завідувач кафедри теорії та історії держави і права АМСУ *Костянтин Колесников*, який за тиждень до конференції успішно захистив докторську дисертацію, виступив із доповіддю «Торговий флот античних держав Північного

Понту: загальний огляд», наголосивши на наявності в римських провінціях Північного Причорномор'я митних відносин. Автор презентував свою монографію «Митні відносини в Північному Причорномор'ї римської доби: проблеми інтерпретації», серед головних аспектів дослідження: політико-економічні структури Тіри, Ольвії, Херсонеса, Боспору, почасти Римської імперії, дотичні митно-податкової сфери, та їх відображення у стародавніх джерелах і сучасній історіографії; джерела історії митних відносин еллінських колоній Північного Понту, проблеми їх історіографічної інтерпретації та можливості реконструкції (точніше моделювання) цих відносин. Як наголосив дослідник, головна мета його монографії – з'ясування ймовірності відтворення історії митних відносин у Північному Причорномор'ї доби Римської імперії за наявною джерельною базою (нумізматичні, археологічні, епіграфічні матеріали, рескрипти й едикти римських імператорів, наративні джерела, перипли, тобто описи судноплавних маршрутів, карти тощо). К. Колесников подав вичерпний перелік магістратів і приватних осіб, задіяних у митній діяльності міст Північного Причорномор'я римського періоду. Також було представлено зразки офіційного листування мешканців Тіри й Херсонеса з легатами Нижньої Мезії та римськими імператорами щодо митного імунітету, датовані кінцем II ст. н.е.

Першим виступом на вечірньому засіданні стала присвячена історії митниці доповідь дослідника з Мюнстера (Німеччина), почесного доктора АМСУ, доктора, професора Федерального університету прикладних адміністративних наук *Геллерта Лотаря*. Автор, зокрема, наголосив, що на початку XIX ст. у межах сучасної Німеччини існувало 800 митних кордонів, у 1834 р. було утворено Німецький митний союз, а 1869 р. ухвалено перший митний акт. Радник зі впровадження належного управління місії Європейського Союзу з прикордонної допомоги Молдові та Україні (EUBAM) *Андраш Худьїк* у своєму виступі «Чи невіддільна митниця від корупції?» припустив, що митні збори є чи не найстарішою формою оподаткування та завжди були одним із найважливіших джерел державних прибутків. Причому кожен етап митного ланцюга може використовуватися для здійснення акту корупції. Автор виділяє три типи корупційних діянь, пов'язаних зі звичайними процедурами (прискорення митного огляду), із шахрайством (сплата меншої суми податку чи несплата взагалі), із кримінальною діяльністю (отримання негласного дозволу на незаконні надприбуткові операції, наприклад наркоторгівлю).

Канд. іст. наук, старший викладач Кримського гуманітарного університету (Ялта) *Андрій Алексаха* представив доповідь «Демографічний фактор у розвитку промисловості й торгівлі», а канд. іст. наук, старший викладач кафедри історії України Київського університету імені Б.Грінченка *Юрій Кудінов* у своєму виступі «Козакознавчі студії Любомира Винара: історіографічний аналіз» встановив, що новаторством Л. Винара стало системне дослідження молдавського вектора політики козацьких провідників XVI–XVII ст., оцінка позицій Ватикану та Австрії в антитурецькій коаліції та участь у ній козацтва, проблема періодизації козацької історії залежно від взаємостосунків городового та запорозького козацтва, оцінки діяльності Б.Хмельницького та А.Войнаровського, котрі прагнули зберегти Військо Запорозьке як геополітичну реальність Центрально-Східної Європи. Аспірантка Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М.Рильського НАН України *Анна Кудінова* в доповіді «Українська ярмаркова торгівля у студіях І.О.Гуржія» виокремила різноманітні аспекти дослідження ярмарків відомим радянським істориком, зокрема серед ярмаркових субкультур і контркультур, задіяних на ярмарках, фігурують купці, скупники,

купці-скупники; попри розвиток залізничного та водного транспорту в пореформений період, виникнення й активний розвиток постійної торгівлі не всі ярмаркові торги за-непали, частина їх трансформувалася в пункти оптового товарообміну, звідки сільськогосподарська та промислова продукція надходила в губернії Малоросії, решти Російської імперії та на експорт; українські землі й торгівля в їх межах розглядалися як одна з невід'ємних складових усеросійського ринку.

Канд. іст. наук, доцент кафедри історії стародавнього світу та середніх віків, доцент кафедри українознавства Харківського національного університету імені В.Каразіна *Андрій Домановський* у виступі «Соціальна етика торгівлі у Візантії: до постановки питання» проаналізував ставлення до торгівлі серед різноманітних прошарків і груп візантійського суспільства на різних етапах історичного розвитку, виокремивши відмінності залежно від територіального розташування й характеру економіки окремих регіонів імперії. Канд. іст. наук, доцент кафедри історії України Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара *Геннадій Виноградов* у доповіді «Хозарсько-норманська торговельна мережа Східної Європи як провідний чинник давньоруського державотворення» висловив гіпотезу про хозарсько-норманські впливи на формування киево-руської державності, наголосивши на формуванні хозарами та норманами торговельної мережі, що пролягала по території Русі та каталізувала регулярні й стабільні взаємовідносини не лише серед східнослов'янських племінних союзів, але тісно пов'язала регіон із християнським та ісламським світами. Автор не виключив можливості утворення Русі як середньовічної держави на місці колишніх хозарсько-норманських торговельно-ринкових осередків, зокрема існування торговельного шляху вздовж головних річкових систем Східної Європи (наприклад так званий шлях «із хозар у німці»). Канд. іст. наук, доцент кафедри джерелознавства, історіографії та спеціальних історичних дисциплін Запорізького національного університету *Юлія Головка* у виступі «Чорноморська торгівля та Крим у проектах Варфоломія Галлери (1790-ті рр.)» проаналізувала проектні документи В.Галлери, його внесок у вивчення середземноморської торгівлі та комерційних перспектив портових міст Кримського півострова й комплексу економічних заходів для забезпечення їх стабільного розвитку.

Д-р іст. наук, доцент, професор кафедри теорії та історії держави і права Академії митної служби України *Олег Морозов* розповів про перспективи написання нової монографії та в доповіді «Імпорт бойових кораблів для військово-морських флотів у другій половині XIX ст.» зауважив про високі темпи розвитку військового суднобудівництва станом на початок XX ст., виокремив держави, які виступали в ролі основних замовників і постачальників бойових кораблів, фірми, що спеціалізувалися на будівництві технічно найскладніших зразків – міноносців, а як провідні країни-експортери визначив Великобританію, Францію та Німеччину.

У своєму дослідженні «Махновські скарби» канд. іст. наук, доцент кафедри російської історії Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара *Дмитро Архирейський* на основі документальних джерел та фольклорних матеріалів проаналізував місця виявлення так званих «скарбів Нестора Махна», а також презентував власну монографію «Радянська митна служба міжвоєнної України». До слова, за п'ять днів по конференції Д.Архирейський успішно захистив докторську дисертацію.

Канд. іст. наук, ст. наук. співроб. Харківського історичного музею *Сергій Дейнеко* в доповіді «До питання про розграбування Таганрозької митниці (грудень 1919 – січень 1920 рр.)» визначив Таганрозьку портову митницю як один із центрів масової евакуації митних закладів із західного кордону Російської імперії початку XX ст., проаналізував

особливості занепаду її діяльності в результаті приходу денікінців, констатував пограбування цієї митної установи й окреслив приблизні обсяги знищеного та вкраденого майна.

Завершила перший день роботи конференції доповідь канд. іст. наук, доцента, докторанта кафедри історії України Кам'янець-Подільського національного університету імені І.Огієнка *Миколи Олійника* «Практика стягнення продподатку на Поділлі в 1921–1923 рр.». Автор наголосив на неефективності та насильницькому характері продподатку в перші роки непу на території Поділля й визначив його як каталізатор переходу до грошових форм стягування податків з одночасним зменшенням їх розмірів.

25 жовтня робота конференції тривала у формі секційного засідання. Першою було представлено доповідь курсанта 4-го курсу юридичного факультету АМСУ *Анни Новотоцьких* «Українсько-турецька торгівля в 1920-х рр.». Авторка дійшла висновку про еволюцію торговельних відносин від безсистемної та стихійної торгівлі до юридично оформленого й адміністративно контрольованого торговельного обігу. Канд. іст. наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права АМСУ *Олег Дячок* у дослідженні «Провдосконалення методичного забезпечення навчальної дисципліни «Історія митної діяльності»» запропонував на основі різних типів історичних джерел вивчати економічні й організаційні аспекти діяльності митниць періоду Великого князівства Литовського та на прикладі Раффельштеттенського митного статуту 904–906 рр. спростував тезу про роботу руських купців X ст. в єдиному загальноєвропейському правовому полі. Дніпропетровські дослідники *Наталія Навроцька* (канд. економ. наук, доцент кафедри міжнародної економіки АМСУ) та *Олег Ісак* (студент 4-го курсу факультету економіки і менеджменту АМСУ) у спільній доповіді «Тенденції розвитку офшорного бізнесу у сучасній економіці» проаналізували особливості діяльності компаній, що використовують безподаткові чи низькоподаткові режими, а також висловили тезу про офшорний бізнес як невід'ємну складову розвитку глобальної економіки.

Підсумком роботи конференції стало внесення пропозицій і рекомендацій стосовно теорії та практичної діяльності митних служб України й держав-членів ЄС, напрямів їх співпраці, а також організаційні аспекти підготовки чергового наукового заходу, котрий відбудеться в 2014 р.